

**ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ 2021
ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Βενιζελισμός; Στην περίοδο 1910-1922, κατά την οποία η Ελλάδα βρισκόταν σε συνεχή πολεμική ετοιμότητα, εμφανίστηκε μια νέα πολιτική αντίληψη, που εκφράστηκε με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και ονομάστηκε συνοπτικά «βενιζελισμός». Είναι δύσκολο να ορίσουμε με λίγα λόγια τι ακριβώς ήταν αυτή η πολιτική, στον οικονομικό όμως τομέα φαίνεται ότι ο βενιζελισμός θεωρούσε το ελληνικό κράτος ως μοχλό έκφρασης και ανάπτυξης του ελληνισμού. Το ελληνικό κράτος δηλαδή έπρεπε να επιδιώξει την ενσωμάτωση του εκτός συνόρων ελληνισμού και, με ενιαία εθνική και κρατική υπόσταση, να διεκδικήσει τη θέση του στον τότε σύγχρονο κόσμο. Αυτό προϋπέθετε όχι μόνο θεσμικό εκσυγχρονισμό, που θα καθιστούσε το κράτος αποτελεσματικό και αξιόπιστο, αλλά και γενικότερη προσήλωση στην ιδέα της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του έθνους.

β. Καθολική ψηφοφορία: κατοχυρώθηκε με το Σύνταγμα του 1844 με ελάχιστους περιορισμούς και αφορούσε στον ανδρικό πληθυσμό. Πρόκειται για άμεση, σχεδόν καθολική και μυστική ψηφοφορία, δικαίωμα που δινόταν σε άρρενες ηλικίας από 25 ετών. Η ρύθμιση αυτή αποτελούσε παγκόσμια πρωτοπορία και δημιούργησε νέους όρους στην πολιτική και κομματική δράση, καθώς ανοίχτηκε ευρύ πεδίο για τη συμμετοχή πολιτών και κομμάτων στο δημόσιο βίο και διευκολύνθηκε η διεκδίκηση συμφερόντων.

γ. Ανόρθωση: γενικό σύνθημα που εκφράστηκε από τους ανεξάρτητους πολιτικούς που πήραν μέρος στις εκλογές της 8ης Αυγούστου 1910. Ανάλογα με την περιοχή στην οποία ήταν υποψήφιοι και τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνονταν, με το σύνθημα «Ανόρθωση» εννοούσαν είτε την υλοποίηση των αιτημάτων των συντεχνιών, όπως εκφράστηκαν στα

συλλαλητήρια του 1909, είτε την επίλυση του αγροτικού ζητήματος με την παροχή γης στους ακτήμονες.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Οι κομματικές παρατάξεις συμφώνησαν στην ανάγκη να κατοχυρωθούν συνταγματικά ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα: η ισότητα απέναντι στο νόμο, η απαγόρευση της δουλείας, το απαραβίαστο του οικογενειακού ασύλου, η ελευθερία γνώμης και τύπου, η προστασία της ιδιοκτησίας, η δωρεάν εκπαίδευση. Όλοι οι αντιπρόσωποι συνειδητοποίησαν ότι υπήρχαν αξίες και δικαιώματα που έπρεπε να προστατευτούν από την αυθαιρεσία της κρατικής εξουσίας. **(σχολικό βιβλίο, σελίδα 71)**

Προοδευτικό στοιχείο αποτελεί και το γεγονός ότι στο σύνταγμα καθορίστηκαν και οι βασιλικές εξουσίες. Μεταξύ των σπουδαιότερων ήταν η συμμετοχή του βασιλιά στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας και η αρχηγία του κράτους και του στρατού. Όμως, καμία πράξη του δεν είχε ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού. **(σχολικό βιβλίο, σελίδες 71-72)**

Κατοχυρωνόταν, με ελάχιστους περιορισμούς, το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας για τους άνδρες, ρύθμιση που αποτελούσε παγκόσμια πρωτοπορία και οριζόταν η εκλογική διαδικασία, σύμφωνα με την οποία οι εκλογείς μπορούσαν να δώσουν θετική ψήφο σε όσους υποψηφίους ήθελαν, συμπληρώνοντας ψηφοδέλτια, ακόμη και διαφορετικών Συνδυασμών, **(σχολικό βιβλίο σελίδα 72)**

ΘΕΜΑ Β2

Μετά την εξέγερση των ναυτικών νησιών και της Σάμου, οι Τούρκοι φοβήθηκαν ότι το πυκνό ελληνικό στοιχείο των δυτικών μικρασιατικών παραλίων δεν θα παρέμενε αδρανές. Ο αναβρασμός που επικρατούσε στις

ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας, οι παράτολμες επιδρομές Σαμίων και Ψαριανών στις μικρασιατικές ακτές και η εμφάνιση ελληνικών πλοίων κοντά στις Κυδωνίες (Αϊβαλί) και τη Σμύρνη εξώθησαν τους Τούρκους σε μέτρα τρομοκράτησης των ελληνικών πληθυσμών. Οι βιαιοπραγίες των Τούρκων στην Κωνσταντινούπολη λειτούργησαν ως σήμα κινδύνου για αρκετούς εύπορους Έλληνες των Κυδωνιών, οι οποίοι προτίμησαν για ασφάλεια να διαπεραιωθούν εσπευσμένα στην απέναντι Λέσβο. Ακολούθησε η καταστροφή της πόλης των Κυδωνιών από τουρκικά στρατεύματα στις αρχές Ιουνίου του 1821, που οδήγησε τους έντρομους κατοίκους της σε άτακτη φυγή στα Ψαρά, ενώ πλήθος φυγάδων από τα λεηλατημένα χωριά γύρω από τις Κυδωνίες κατέφυγε στη Λέσβο. (σχολικό βιβλίο, σελίδα 117)

Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες των χρόνων της Επανάστασης αντιμετώπισαν προβλήματα επιβίωσης, ιδιαίτερα οι Κυδωνιστές. Η ανάγκη εξασφάλισης των βασικών όρων ζωής, αλλά και η γεωγραφική διασπορά τους, φαίνεται ότι δεν τους άφηναν περιθώρια για να διεκδικήσουν αντιπροσώπευση στα πολιτικά και διοικητικά όργανα της επαναστατημένης Ελλάδας. Η προσφορά, πάντως, του μικρασιατικού στοιχείου στην πνευματική ζωή και στο λαϊκό πολιτισμό του νεότερου ελληνισμού υπήρξε σημαντική. (σχολικό βιβλίο, σελίδα 118)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α) Από το σχολικό βιβλίο

Με τη Μικρασιατική καταστροφή (1922) χάθηκαν οι ανεπτυγμένες οικονομικά και πολιτιστικά περιοχές της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης. Αυτό αποτέλεσε και την τελευταία πράξη της Μεγάλης Ιδέας. Κανένα κόμμα δεν προέβαλλε πλέον την επιλογή της εδαφικής επέκτασης και του πολέμου. Αυτή η μεγάλη αλλαγή προκάλεσε κρίση ταυτότητας στην Ελλάδα, δεδομένου ότι η Μεγάλη Ιδέα αποτέλεσε για έναν σχεδόν αιώνα το θεμέλιο, στο οποίο πολλοί άνθρωποι βάσιζαν το λόγο ύπαρξης του κράτους. Η πλειονότητα των προσφύγων τάχθηκε στο πλευρό των Φιλελευθέρων, πιστεύοντας ότι οι Αντιβενιζελικοί ήταν υπεύθυνοι για την καταστροφή. (σελίδα 99)

**Αναφορικά με τις υλικές συνέπειες τις καταστροφής
Σύμφωνα με τα ιστορικά παραθέματα**

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Γίνεται λόγος για τις έκτακτες δαπάνες κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών, οι οποίες ανήλθαν στο ποσό των 12.552.239.404 δραχμές. Επιπλέον, ο πόλεμος προκάλεσε αύξηση δαπανών, στοιχείο που οφειλόταν στον ερχομό των προσφύγων, αλλά και στα άλλα θύματα του πολέμου, στην άνοδο των τιμών, την εξάρτηση όλων από το κράτος, τη μεγάλη αύξηση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων και των μισθών τους. Επίσης, προέκυψε διόγκωση του κρατικού χρέους, αλλά και από την αύξηση του συναλλάγματος, εξαιτίας της οποίας προέκυψαν πολλές αυξήσεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή η Ελλάδα ήταν, πλέον, φτωχότερη και ταπεινωμένη και σε επίπεδο καθενός κατοίκου, όσο και συλλογικά.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η οικονομία της χώρας επηρεάστηκε από την απότομη αύξηση του πληθυσμού. Η Συνθήκη της Ανταλλαγής επέβαλε αποζημίωση των προσφύγων. Επίσης, ήταν επιτακτική ανάγκη η αποκατάστασή τους, όπως και η συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία.

Τα μεγάλα ελλείματα των προϋπολογισμών της περιόδου του Μεσοπολέμου συνδέονται με την κρατική κοινωνική πολιτική που ακολουθήθηκε. Η χώρα δεν μπορούσε να σηκώσει το τεράστιο οικονομικό βάρος της αποκατάστασης των προσφύγων. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κατάσταση επέβαλαν την άντληση πόρων από το εξωτερικό και πιο συγκεκριμένα τη σύναψη δανείων με δυσμενείς, για τη χώρα, όρους.

β) Από το σχολικό βιβλίο

Η διαρκής υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου ευρέων τμημάτων του πληθυσμού επηρέασε την εξέλιξη των κομμάτων κατά την περίοδο αυτή. Όταν σταμάτησε να βρίσκεται η εξωτερική πολιτική στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ήλθαν εντονότερα στο προσκήνιο οι συγκρούσεις συμφερόντων οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Σε πολλούς ανθρώπους (ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησης) επήλθε κόπωση από τη μόνιμη πολιτική αστάθεια και από τη διαρκή όξυνση που καλλιεργούσαν τα κομματικά επιτελεία και τα πραξικοπήματα αξιωματικών. Σ' αυτήν προστέθηκε η δυσαρέσκεια για τις διαμάχες συμφερόντων πολιτικής,

οικονομικής και κοινωνικής υφής, καθώς και για την πληθώρα των διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών. Έτσι, ο Μεταξάς δεν χρειάστηκε να ασκήσει βία για να επιβάλει, το 1936, τη δικτατορία του. Οι έκρυθμες καταστάσεις προκάλεσαν κρίση νομιμότητας του κοινοβουλευτικού συστήματος. Οι ρίζες της βρίσκονταν στο διχασμό της δεκαετίας 1910-20, κορυφώθηκε όμως η κρίση αυτή την επόμενη περίοδο, οπότε υπονομεύθηκε η εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα του πολιτικού συστήματος, η οποία αποτελεί θεμέλιο της νομιμότητας στις σύγχρονες κοινωνίες. Δύο στοιχεία καθόρισαν τη φυσιογνωμία της πολιτικής ζωής αυτής της περιόδου: η διαρκής παρέμβαση των στρατιωτικών στην πολιτική και η χρήση βίας στην άσκηση πολιτικής. (σελίδες 99 – 101)

Σύμφωνα με τα ιστορικά παραθέματα

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Η Μικρασιατική Καταστροφή από τη μια τερμάτισε διαδοχικές πολεμικές αναμετρήσεις από την άλλη έθεσε οριστικό τέλος στη Μεγάλη Ιδέα, μία πολιτική αλυτρωτισμού και επεκτατισμού, στοιχείο που ήταν κυρίαρχο επί έναν ολόκληρο αιώνα και συνέβαλε στην εξέλιξη του νεοελληνικού κράτους από τη σύστασή του.

Περισσότερο από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες (το 1/5 του συνολικού πληθυσμού της χώρας) συγκεντρώθηκαν στην Ελλάδα, δημιουργώντας το πιο οξυμένο εσωτερικό πρόβλημα.

Η ανταλλαγή πληθυσμών με την Τουρκία και τη Βουλγαρία άλλαξε αποφασιστικά τη σύνθεση και του εκλογικού σώματος.

Τέλος, η Μικρασιατική Καταστροφή δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την κατάργηση της βασιλείας. Υπό το βάρος της θα μπορούσε να καταστήσει ιστορικά ξεπερασμένη ακόμα και την αντιπαράθεση Βενιζελισμού και Αντιβενιζελισμού. Ωστόσο, ο Εθνικός Διχασμός δεν τερματίστηκε εξαιτίας της τροπής που πήραν τα πράγματα.

ΘΕΜΑ Δ1

α) Από το σχολικό βιβλίο

Η κύρια κρίση ξέσπασε τον Ιανουάριο του 1844 με την έναρξη της συζήτησης για το δημόσιο δίκαιο των Ελλήνων και ειδικά για το άρθρο που καθόριζε τις προϋποθέσεις για την απόκτηση της ιδιότητας του Έλληνα πολίτη. Αφορμή ήταν πρόταση που υποβλήθηκε στην Εθνοσυνέλευση και η οποία ζητούσε την απομάκρυνση από δημόσιες

θέσεις όλων αυτών που είχαν εγκατασταθεί στην Ελλάδα μετά την Επανάσταση, περιορίζοντας τις θέσεις απασχόλησης για τους αγωνιστές και τις οικογένειές τους. Στη συζήτηση που ακολούθησε, άλλοι πληρεξούσιοι απαίτησαν συνταγματική απαγόρευση της κατάληψης δημόσιων θέσεων από τους ετερόχθονες (συνεπώς και την απόλυση όσων ήδη κατείχαν δημόσιες θέσεις), ενώ άλλοι εναντιώθηκαν με οργή σε κάθε συνταγματική ρύθμιση που θα καθιέρωνε διακρίσεις μεταξύ Ελλήνων. **(σελίδες 132 – 133)**

Στην τρίτη φάση της αντιδικίας αυτοχθόνων-ετεροχθόνων το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στο θέμα των όρων εκλογής των βουλευτών. Το πρόβλημα εστιαζόταν στο αν θα έπρεπε να συνεχιστεί η ιδιαίτερη εκπροσώπηση των εγκατεστημένων στην Ελλάδα ομογενών ως ξεχωριστών ομάδων (άποψη των ετεροχθονιστών), ή θα έπρεπε να ενσωματωθούν αυτοί εκλογικά στις επαρχίες που ζούσαν, τερματίζοντας ένα διαχωρισμό του παρελθόντος που δεν είχε νόημα (άποψη των αυτοχθονιστών). **(σελίδα 133)**

Σύμφωνα με το ιστορικό παράθεμα

Η αντίθεση μεταξύ αυτοχθόνων και ετεροχθόνων προϋπήρχε από τις απαρχές της Ελληνικής Επανάστασης και εντάθηκε την περίοδο, πριν από το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδας. Η διαμάχη αυτή βασιζόταν στην κατάληψη θέσεων και αξιωμάτων στο νεοσύστατο κράτος. Η αφορμή δόθηκε κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης του 1844 και της συζήτησης στο άρθρο 3 που σχετιζόταν με τον καθορισμό των ιδιοτήτων του Έλληνα πολίτη, όμως επικεντρώθηκε στα προσόντα που θα έπρεπε να έχουν οι δημόσιοι υπάλληλοι. Μέσω της διαδικασίας αυτής επιχειρήθηκε ο συνολικός αποκλεισμός από όλες τις θέσεις των ετεροχθόνων.

β) Από το σχολικό βιβλίο

Τελικά, το πρόβλημα δεν λύθηκε με συνταγματική ρύθμιση, αποφασίστηκε όμως να υπάρξει στο μέλλον σχετική νομοθετική πράξη. Το θέμα της στελέχωσης του δημοσίου –τα προσόντα δηλαδή του δημοσίου υπαλλήλου– ρυθμίστηκε με το Β' ψήφισμα, που όριζε ότι δημόσιοι υπάλληλοι μπορεί να είναι: α) οι αυτόχθονες της ελληνικής επικράτειας και όσοι αγωνίσθηκαν σε αυτή μέχρι το τέλος του 1827 ή ήρθαν και εγκαταστάθηκαν κατά την ίδια περίοδο, β) όσοι αποδεδειγμένα συμμετείχαν σε πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης μέχρι το 1829. **(σελίδα 133)**

Η ρύθμιση που επικράτησε ήταν συμβιβαστική, επιτρέποντας στους πρόσφυγες/ετερόχθονες το δικαίωμα ιδιαίτερης αντιπροσώπευσης στη Βουλή, εφόσον είχαν στο μεταξύ ιδρύσει χωριστό συννοικισμό με επαρκή πληθυσμό. **(σελίδα 133)**

Την περίοδο των συζητήσεων στην Εθνοσυνέλευση, και από τις δύο πλευρές εκδηλώθηκαν έντονες λαϊκές αντιδράσεις, μερικές από τις οποίες κατέληξαν σε έκτροπα. Τελικά, οι ομογενείς ετερόχθονες στο σύνολό τους, μετά την ψήφιση των μέτρων που τους απέκλειαν για μια περίοδο από το δημόσιο και περιόριζαν τη χωριστή αντιπροσώπευσή τους, υποχρεώθηκαν να αποδεχθούν αυτές τις ρυθμίσεις. Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση έδειξε τη βαθύτερη διάσταση που υπήρχε στην κοινωνία της εποχής. **(σελίδα 133)**

Σύμφωνα με το ιστορικό παράθεμα

Σύμφωνα με το Β' Ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης έγινε κατορθωτό να εκκαθαριστεί η κρατική μηχανή από πολλούς ετερόχθονες, κυρίως, από εκείνους που δεν ανταποκρίνονταν στις προδιαγραφές του Έλληνα πολίτη.

Η συνέχιση, ωστόσο, της Μεγάλης Ιδέας μείωσε τη νίκη των αυτοχθόνων. Η ίδια η πατρότητα της Μεγάλης Ιδέας, της ιδέας για τη Μεγάλη Ελλάδα, ανήκει σε έναν ετερόχθονα, τον Ιωάννη Κωλέττη, ο οποίος της διατύπωσε στις 14 Ιανουαρίου 1844.

Σε εκείνον ανήκει, ουσιαστικά, το γεγονός ότι κατόρθωσε να ενοποιήσει αυτόχθονες και ετερόχθονες, ελληνικούς πληθυσμούς μέσα και έξω από τα σύνορα του ελληνικού κράτους.